

TRACTATUS

DE LEGIBUS.

Lex a ligando ortum ducens, juxta S. Thom. 1 2, q. 90, art. 1, quia obligat ad agendum; vel a legendo, juxta alios, quia ordinarie scribitur et legenda est, definiri potest: *Præceptum commune, justum, stabile, ad bonum publicum spectans, ab eo qui curam communitatis habet latum, obligans subditos post sufficientem promulgationem.*

Dicitur 1° *præceptum*, quæ vox tenet locum generis; per illud quippe lex convenit mandatis a quovis superiore, respectu unius aut plurium inferiorum, pro casu privato latis: unde omnis lex est præceptum, sed omne præceptum non est lex.

2° *Commune*, quo verbo lex a mandatis secernitur: debet ergo omnem communitatem, vel saltem omnia communitatis membra ejusdem conditionis, ut clericos, magistratus, milites, etc., obligare.

3° *Justum*, quia injustum præcipi non potest.

4° *Stabile*; si enim princeps aliquis ad breve tempus juberet, puta ne quis tali die cum armis exiret, hoc mandatum rationem legis non haberet.

5° *Ad bonum publicum spectans*; cum enim lex sit generalis, eo ipso in utilitatem generalem cedere debet.

6° *Ab eo qui curam communitatis habet latum*; lex quippe, cum sit mandatum, est actus jurisdictionis: ab eo solo igitur qui auctoritatem habet in totam communitatem ferri potest.

7° *Obligans*; per hoc verbum differt a consiliis quæ ratione sui sub peccato non obligant.

8° *Subditos*; quia superior eos qui sibi non subjiciuntur ligare non potest.

9° *Post sufficientem promulgationem*; lex enim invin-

cibiliter ignota obligare non posset: necesse est ergo ut innotescat, ac consequenter ut convenienti modo promulgetur.

Duplex distinguitur lex in genere, divina scilicet et humana, de quibus seorsim disserendum est.

PARS PRIMA.

DE LEGE DIVINA.

Lex divina, quæ videlicet Deum habet auctorem, dividitur in æternam, naturalem et positivam.

CAPUT PRIMUM.

DE LEGE ÆTERNA.

Lex æterna est dictamen divinæ rationis, præscribens quid creatura rationalis necessario teneatur agere vel omittere.

Bonum et malum morale essentialiter differunt: Deus eorum principia necessario cognoscens, bonum approbat et malum improbat, vultque ut omnis creatura rationalis ad faciendum bonum et fugiendum malum teneatur. Unde S. Aug., l. 22, contra Faustum, cap. 27: « Lex » æterna est ratio divina, vel voluntas Dei ordinem naturalem conservari jubens, perturbari vetans. » Et S. Th., 1 2, q. 93, art. 1: « Lex æterna nihil aliud est » quam ratio divinæ sapientiæ, secundum quod est » rectiva omnium actuum et actionum. »

Existere hujusmodi legem nemo ambigere potest: ab illa omnis ordo existens vel possibilis derivatur proindeque omnis lex, sive divina, naturalis aut positiva, sive humana, ecclesiastica vel civilis; tum quia legi æternæ seu ordini conformis esse debet, tum quia omnis potestas legislativa venit a Deo, tum quia lex æterna per rationem

aut fidem innotescens dictat legislatoribus quid præscribere vel prohibere conveniat.

Angeli et beati in cælo legi æternæ seu supremæ rationi Dei subjiuntur, non vero proprie Deo, quia subjectio supponit superiorem: Deum autem habere superiorem repugnat; non tamen legi æternæ derogare potest, v. g., mentiendo, etc., quia, ut summe sapiens, sanctus, una voce, infinite perfectus, a bono et recto vi naturæ suæ nunquam excidit.

CAPUT SECUNDUM.

DE LEGE NATURALI.

Lex naturalis est *participatio legis æternæ in creatura rationali*, ait *S. Th.* 1 2, q. 91, art. 2. Unde dici potest divina quia a Deo venit; et simul naturalis, quia naturæ nostræ ita inhæret, ut homo rationalis sine illa concipi non possit: Deus ipse eam primis parentibus nostris manifestavit, et notitia ejus per traditionem atque per novas revelationes transmissa est.

Hic inquirendum est 1° an lex naturalis existat; 2° quæ præcepta ad illam pertineant; 3° quomodo innotescat et obliget; 4° an mutari possit, et 5° quid sit jus gentium.

ARTICULUS PRIMUS.

AN LEX NATURALIS EXISTAT.

Qui negant bonum et malum morale inter se differre, ut *Hobbes*, *Spinosa*, *Helvétius*, *La Metterie*, *d' Holbach*, etc., eo ipso legem naturalem tollunt: cæteri vero bonum et malum essentialiter differre contententes, dari legem naturalem, prout eam definivimus, asserunt.

Prob. Scriptura sacra, testimonio SS. Patrum, consensu populorum et doctorum.

1° *Scriptura sacra.* Rom. 11, 15 et 45: *Cum gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt,*

ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum. Estius et plures alii contra alios non paucos, arbitrantur hunc textum non de gentibus Christum ignorantibus intelligendum esse, bene vero de gentibus ad fidem conversis: at omnes fatentur ibi sermonem esse de lege naturali nobis impressa et a lege Moysis distincta. Ergo 1°.

2° *Testimonio SS. Patrum.* *S. Aug.*, Sermon. 25 in Ps. cxviii, n. 4, postquam retulit textum B. Pauli, ut de lege naturali apud gentes infideles intelligendum, addit: « Numquid autem lex ista naturalis non erat in populo » Israel? Erat plane, quoniam et ipsi homines erant. » Sine lege autem naturali essent, si præter naturam humani generis esse potuissent. » Ergo existit lex naturæ nostræ inhærens. *S. Ambros.*, 1. 5 Epist.: « Ea lex » non scribitur, sed innascitur; nec aliqua percipitur lectione, sed proflo quodam naturæ fonte in singulis » exprimitur. » Ergo 2°.

3° *Consensu populorum.* Omnes quippe populi unanimiter censuerunt quasdam actiones esse bonas et alias esse malas, v. g., bonum esse pauperi et infirmo succurrere, malum autem eum opprimere, verberare, spoliare, trucidare, etc. *Vide quæ diximus in Philosophia Morali*, cap. 1, art. 1. Ergo 3°.

4° *Idem constat consensu omnium doctorum*, quorum multi, inter quos *S. Th.*, de lege naturali ex professo disseruerunt. Ergo 4°.

Objecta quæ hic proponi possent, diluimus in loco Philosophiæ citato.

ARTICULUS SECUNDUS.

QUÆ PRÆCEPTA AD LEGEM NATURALEM PERTINEANT.

Patet ex definitione legis naturalis omnia præcepta, in essentiis rerum fundata, ad eam pertinere, seu eam constituere; nam una est in se, sed, ratione materiæ circa

quam versatur, plura continet præcepta quæ dividuntur in primaria, secundaria et remota.

Primaria ea sunt quæ primo intuitu vel sola verborum expositione innotescunt, et apud omnes sunt eadem, non solum secundum rectitudinem, ut ait *S. Th.*, sed etiam secundum notitiam, v. g. : *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris ; Deus est diligendus, parentes sunt honorandi.*

Secundaria ea sunt quæ ex primariis immediate et evidenter deducuntur, v. g. : *Non est surandum ; solus Deus est adorandus, etc.*

Remota illa sunt quæ, mediantibus ratiociniis, ex primariis deducuntur, v. g. : *Usura moderata est injusta ; Vana observantia est reprobata.*

Certum est 1° omnia hæc præcepta etiam remotiora in essentiis rerum pariter fundari, et legis æternæ participationem esse ; 2° eadem esse apud omnes quoad rectitudinem, non verò quoad notitiam, quia aliis plus, aliis minus innotescunt, ratione ingenii, educationis, studiorum consuetudinis, cupiditatum, etc. ; 3° licet communia in se, multas admittere exceptiones in individuis, propter particularia impedimenta : v. g., *Reddendum est depositum*, est principium generale ; at si reddi non possit sine gravi detrimento, aut si peteretur ad pravum finem, puta ad nocendum patriæ, redditio differenda esset, vel saltem eam differre liceret.

ARTICULUS TERTIUS.

QUOMODO LEX NATURALIS INNOTESCAT ET OBLIGET.

Deus impossibilia non jubet : unde repugnat nos teneri lege prorsus ignota : lex igitur naturalis sub peccato non obligat, nisi cognoscatur vel cognosci possit, ita ut culpa nostra tantum ignoretur.

Innotescit autem 1° per conscientiam, quæ nihil aliud est quam lumen naturale a Deo nobis impressum, et dictans quid faciendum sit vel omittendum, in particulari ; 2° per traditionem ; principia enim legis naturalis

a Deo primis parentibus nostris manifestata, per sensum communem ad nos transmissa sunt ; 3° per gratiam interiorius nos illustrantem ; 4° per revelationis documenta ; 5° per Ecclesiæ definitiones ; 6° per doctorum sententiam.

Apud omnes constat legem naturalem invincibiliter ignorari non posse, quoad primaria et secundaria ejus præcepta, ab eo qui perfectum habet usum rationis ; error quippe circa hujusmodi veritates, data seria attentione, facile detegitur ab iis qui in societate vivunt, et de iis solis agitur.

At non ita patet conclusiones ejus remotas ab omnibus cognosci posse. Plurimi, ut *Boudart, Steyaert, Daelman, Dens* alique Lovanienses doctores, fatentur quidem dari ignorantiam circa has conclusiones, quæ a peccato mortali excuset, non verò quæ omnem tollat culpam : nam, inquiunt, Deus permittere non potest ut ea quæ essentialiter mala sunt, invincibiliter ignorentur ab hominibus ratione præditis et in necessitate agendi constitutis : unusquisque ergo sedulo attendens, reflectens, studens, consulens et orans, aut perecipiet non agendum, aut a necessitate agendi removebitur.

Cæteri vero contendunt dari ignorantiam invincibilem circa conclusiones legis naturalis remotas, et quidem merito ; hæc enim ignorantia est invincibilis quæ a sanctissimis viris superari non potuit : atqui talis datur ignorantia circa conclusiones legis naturalis remotas : v. g., *S. Thomas* docet judicem damnare posse reum juridice convictum, quem scientia privata scit innocentem ; *S. Bonaventura* hoc negat : alteruter necessario errat, et tamen dici non potest utrumque non fecisse quod in se erat ad cognoscendam veritatem : ergo.

Similiter fieri potest ut præcepta secundaria invincibiliter ignorentur circa eas quæ pati possunt exceptiones in particularibus : v. g., invincibiliter non ignoratur furtum illicitum, sed quidam bona fide sibi persuadere potest illud esse licitum ad subveniendum tali vel tali indigenti.

Ut autem recte judicetur an ignorantia circa legem naturalem sit vincibilis, vel invincibilis, plurima atten-

denda sunt, scilicet : 1° natura præcepti quod ignoratur, 2° status personæ illud ignorantis, quia rusticus, v. g., in crassitudine educatus, multa ignorat quæ alii plures ignorare nequeunt ; 3° mores ejus et studium in inquirenda veritate ; 4° desiderium bene agendi atque malum fugiendi.

Nullum est dubium quin lex naturalis stricte obliget sub peccato mortali vel veniali, juxta materiam et circumstantias : nam 1° datur discrimen essenziale inter bonum et malum morale ; vanum autem foret istud discrimen, si nulla esset obligatio faciendi bonum et fugiendi malum ; 2° Deus, qui est suprema ratio et auctor legis naturalis in nobis impressæ, necessario præcipit bonum et vetat malum fieri ; 3° ita judicant omnes legislatores omnesque populi universæ terræ. Ergo.

Ex natura præcepti et variis adjunctis pronuntiatur, quantum moraliter fieri potest, an transgressio legis naturalis sit peccatum mortale, aut veniale, an vero prorsus excusetur, si nempe ignorantia sit invincibilis.

ARTICULUS QUARTUS.

AN LEX NATURALIS MUTARI POSSIT.

Fieri potest legem naturalem aliquo modo mutari quoad casus particulares ; quia fieri potest ut aliquid particulare præcipiat vel prohibeat quod antea nec præcipiebat nec prohibebat : v. g., supposita lege positiva, sive principis, sive Ecclesiæ, lex naturalis vult illam observari ; eadem lege subacta, lex naturalis in eo casu applicationem non habet. Ergo.

Verum petitur an mutari possit quoad principia generalia : v. g., parentes honorabis, furtum non facies, humanis legibus obtemperabis.

R. Negative. Si enim mutari posset, vel per derogationem, vel per dispensationem : atqui stricte loquendo neutrum dici potest.

1° *Non per derogationem* ; in eo quippe consisteret hæc mutatio quod aliquid in se bonum vel malum, præcep-

tum vel prohibitum, tale esse desineret : atqui hoc repugnat, cum de rerum essentiis agatur. *A fortiori* repugnat totam legem naturalem abrogari. Ergo 1°.

2° *Non per dispensationem* ; in hoc enim sita est dispensationis essentia, quod obligatio legis in favorem alicujus personæ, circumstantiis in eodem statu manentibus, relaxetur : atqui talis relaxatio legis naturalis stricte fieri non potest, ne quidem a Deo, quia Deus rerum essentias mutare non potest, efficiendo, v. g., ut liceat ipsum blasphemare, parentes conviciis impetere, proximum injuste lædere, etc. Ergo 2°.

Diximus *strictè* ; quia Deus, in iis quæ ipsius dominio subjiciuntur, circumstantias mutando, efficere potest ut obligatio antea existens relaxetur, sicque a lege naturali aliquo sensu dispensare. Hinc, cum sit supremus dominus omnium vitæ, honorum et jurium, potuit jubere Abraham ut immolaret filium, permittere Hebræis ut vasa Ægyptiorum auferrent, usuras a gentibus exterminandis exigerent, matrimonia per libellum repudii dissolverent, plures uxores simul haberent, hostes trucidarent, etc. Nunquam vero illis permisit, nec permittere potuit ut licite blasphemarent, murmurarent, idolis servirent, etc. ; quia materia hujusmodi præcepti dominio ejus non subjicitur.

ARTICULUS QUINTUS.

DE JURE GENTIUM.

Jus gentium non strictè est naturale, sed a naturali proxime derivatur ipsoque fundatur. Illius præcepta non inferuntur necessario a lege naturæ, sed in iis consideratur utilitas omnium societatum, conformitas ad universalialia et prima principia naturæ. Sic vocatur, quia apud omnes gentes receptum, eas erga se invicem ordinat, sicut jus civile ordinat subditos ejusdem regni. Unde recte definiri potest : *Jus apud omnes vel saltem apud plurimas gentes consuetudine introductum.*

Omnes jurisperiti et theologi, omnesque populi christiani.

tiani et infideles non omnino barbari, existentiam hujusmodi juris agnoscunt, et ad illud referunt bonorum divisionem, regnorum institutionem; jura belli et pacis, immunitates legatorum, etc.

Jus istud, consuetudine generali introductum, est velut contractus libere iustus, quem Deus ordinis conservator et ultor observari jubet: qui ergo illud violant, contra legem naturalem graviter peccant, et velut infames ac publicæ tranquillitatis hostes ubique merito habentur.

Cum tamen in essentiis rerum stricte non fundetur, varietates admittere potest: unde, v. g., jus captivos retinendi aut vendendi hostes in bello deprehensos, olim fuit generale; nunc apud Christianos est abolitum, non vero apud Mahumetanos.

CAPUT TERTIUM.

DE LEGE DIVINA POSITIVA.

Lex divina positiva ea est quæ libera Dei voluntate extra nos ponitur, per oppositionem ad legem naturalem quæ in nobis imprimitur. Duplex est, vetus scilicet et nova.

ARTICULUS PRIMUS.

DE LEGE VETERI.

Lex vetus, quæ dicitur vetus Testamentum, omnia continet præcepta quæ a Deo hominibus fuerunt data, ante Moysen, per Moysen, et post Moysen. Certum est Deum primis parentibus nostris locutum fuisse eosque docuisse quid credere, quidve agere deberent. Positivum eis dedit præceptum de fructu arboris scientiæ boni et mali non edendo et probabiliter de sacrificiis offerendis, cum ex Gen. vii, 2 et 8, existeret distinctio inter animalia munda et immunda. Eisdem parentibus per peccatum

lapsis pœnam irrogavit subeundam, futuram promisit redemptionem, et simul quoddam instituere debuit contra peccatum originale remedium.

Posteriores eorum, peccato infecti, in tantam proruerunt corruptionem, ut Deus inierit consilium eos per diluvium universale delendi et totum genus humanum renovandi. Noe, arca egredienti, anno 1656, jussit ut a carnibus cum sanguine abstineret: non est dubitandum quin multa eum circa primævam religionem docuerit.

Descendentes ejus in turpissimos similiter prolapsi sunt errores: Deus vocavit Abraham circa annum 2086, fœdus cum illo iniit, et mandatis jam existentibus novum addidit, scilicet præceptum circumcisionis. Cum pauca tunc existerint præcepta positiva, intervallum ab Adamo usque ad Moysen dicitur tempus legis naturæ.

Tandem versus annum 2513, prodiit Moyses, cujus ministerio Deus usus est ad promulgandam legem in Pentateucho contentam; quæ proprie dicitur Lex vetus, Lex Mosaica, et triplicis generis complectitur præcepta, nempe moralia, cæremonialia et judicialia. Moralia ea dicebantur quæ, in lege naturali fundata, spectabant ad mores juxta regulas justitiæ informandos: talia erant decem Decalogi præcepta.

Cæremonialia ea erant quibus præscribentur ritus ad cultum divinum ordinati, ut præcepta de sacrificiis, sacramentis et festivitibus.

Præcepta judicialia illa erant quibus res politicæ et temporales determinabantur: alia spectabant ad principes relative ad subditos; alia ad subditos relative ad se invicem; alia ad populum Israeliticum relative ad extraneos; alia ad domesticos.

Paucis verbis nobis dicendum est de veteris Legis bonitate, destinatione, obligatione et cessatione.

§ I. — De veteris Legis bonitate.

Discipuli *Simonis magi*, *Cerdonistæ*, *Marcionistæ* et *Manichæi* arbitrabantur veterem Legem esse opus mali